

K finančnej gramotnosti študentov vysokých škôl

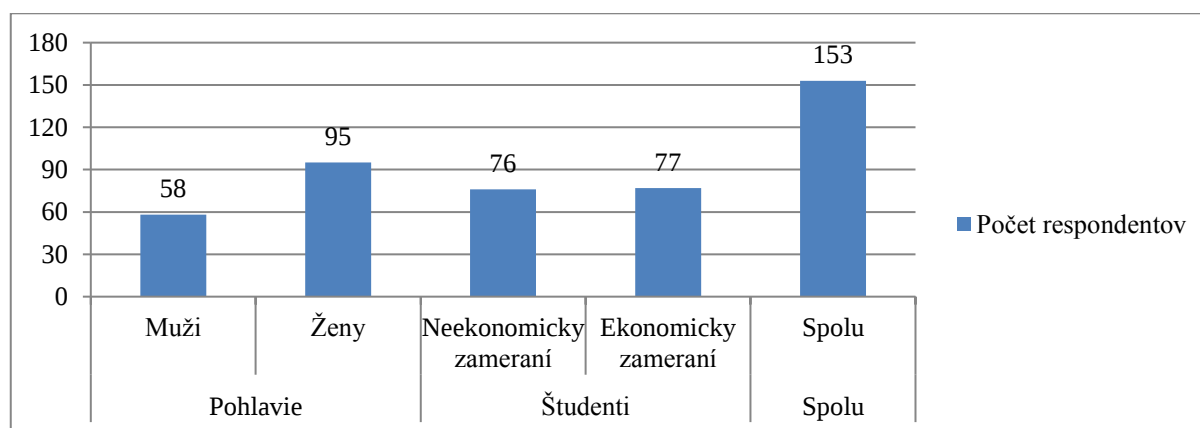
Táto stať je zameraná na analýzu dát zozbieraných dotazníkovou formou, ktorej cieľom bolo získať údaje o finančnej gramotnosti študentov vysokých škôl a skúmanie odchýlok od racionálneho správania. Zozbierané dáta analyzujeme v programoch Microsoft Excel a IBM SPSS, kde hľadáme vzťahy medzi premennými a vytvárame prehľadné grafy a tabuľky. Výsledky výskumu pomocou syntézy spájame a metódou dedukcie vytvoríme záver.

Charakteristika skúmaného súboru

Na zber dát sme využili dotazníkovú metódu, pričom dotazník sme spracovali do elektronickej formy cez nástroje google. Otázky by sme mohli rozdeliť do troch primárnych okruhov. Prvý typ otázok bol zameraný na charakteristiku respondenta – tzn. pohlavie, škola, ktorú študent navštevuje a pod. Kvôli početnosti otázok sme abstrahovali od zisťovania veku. Keďže súbor opýtaných tvorila homogénna skupina študentov vysokých škôl, predpokladáme rozmedzie veku medzi 19-25 rokov. Druhý okruh bol zameraný na zisťovanie finančnej gramotnosti respondentov a tretí sa týkal odchýlok od racionálneho správania. Dotazníky boli zbierané v marci 2017.

Prieskum sme vykonali na študentoch vysokých škôl v Slovenskej republike. Podarilo sa nám osloviť 153 respondentov ochotných zúčastniť sa na výskume. Väčšiu ochotu pri vyplňaní preukázali ženy, ktoré tvorili 62,1% daného súboru. Determinant pohlavia zohráva významnú úlohu vo finančnej gramotnosti, ale aj pri finančnom rozhodovaní a odchýlkach od racionality, preto bude súčasťou našej analýzy.

Graf č. 1: Skúmaný súbor

Zdroj: Vlastné spracovanie

Jednou zo zisťovaných otázok bola aký odbor na vysokej škole študujú. Vychádzali sme z hypotézy, že študenti ekonomických odborov by mali mať vyššiu úroveň finančnej gramotnosti, nakoľko ekonomická terminológia a určité oblasti, ktoré sa týkajú finančnej gramotnosti sa vyučujú na odborných predmetoch. Počet študentov s ekonomickým zameraním bol 77 respondentov a s neekonomickým 76. To znamená, že podiel je takmer rovnaký.

Analýza výsledkov

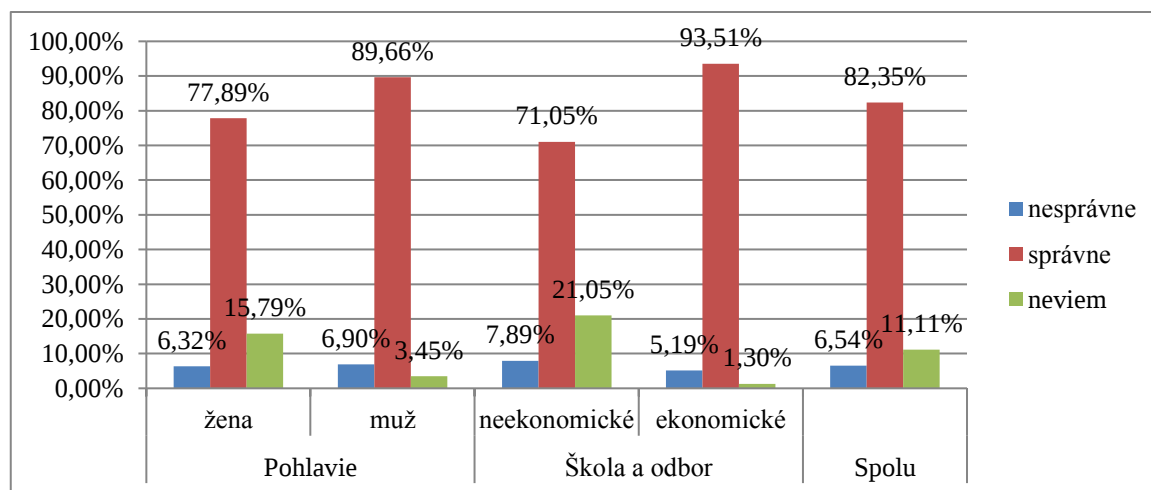
Väčšia časť otázok bola zameraná na zistenie skutočnej finančnej gramotnosti respondentov. Predmetom bolo porozumenie základným finančným pojmom a jednoduchým procesom fungujúcich v ekonomike. Pri každej otázke bola medzi možnosťami odpoveď neviem. Tú nemôžeme pokladať za úplne nesprávnu, pretože niekedy je lepšou voľbou priznať svoju neznalosť, ale pre celkové hodnotenie finančnej gramotnosti ju v závere zaradíme ako nevedomosť respondenta.

Otázka číslo 1:

Pokiaľ je úroková sadzba na vašom bankovom účte vo výške 1% a inflácia dosahuje 2%, koľko si môžete dovoliť nakúpiť (tovarov alebo služieb) po uplynutí jedného roka?

- väčšie množstvo ako ku dnešnému dňu
- rovnako ako ku dnešnému dňu
- menej ako ku dnešnému dňu
- neviem

Graf č. 2: Vyhodnotenie otázky číslo 1

Zdroj: Vlastné spracovanie

Táto otázka poukazuje do akej miery občania rozumejú vplyvu inflácie na kúpnu silu peňazí. Inflácia (rast cenovej hladiny) je jedným zo základných makroekonomických ukazovateľov v národnom hospodárstve. Jej výška sa meria pomocou ukazovateľov CPI a HICP. Čím je jej úroveň vyššia, tým viac sa peniaze znehodnocujú – majú nižšiu kúpnu silu. V podstate dochádza k všeobecnému rastu cien za tovary a služby. Úroková sadzba na bežnom účte naopak znamená, že spotrebiteľovi objem úspor na tomto účte narastá.

FOR FIN, Odborný dvojmesačník pre financie a investovanie,
Bratislava, Fin Star 2017, ISSN 1339-5416, Číslo 3, Máj - Jún 2017

V našom prípade však úroveň inflácie prevyšuje výšku úrokovej sadzby o 1 %. Z toho vyplýva jednoznačná odpoveď, že po uplynutí jedného roka si môžeme s danými peňažnými prostriedkami zaobstarať tovarov a služieb menej.

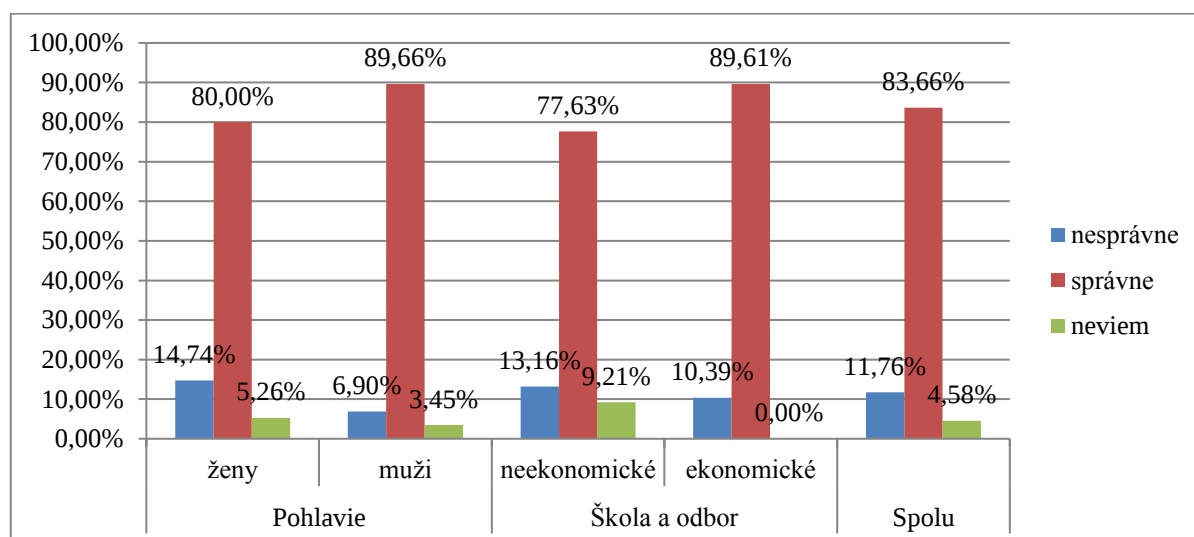
Daná otázka bola pomerne jednoduchá, na čo poukazuje 82,35% správnych odpovedí. Obstoje ju zvládli aj študenti neekonomických odborov s výsledkom viac ako 71%. Zaváhala len málo študentov z ekonomických fakúlt a dosiahli 93,51% správnych odpovedí.

Otázka číslo 2:

Ak máte na osobnom účte vložených 10 000 EUR a ročná úroková miera je 2% tak o 5 rokov budete mať:

- a) sumu väčšiu ako 10 200 EUR
- b) sumu 10 200 EUR
- c) sumu menšiu ako 10 200 EUR
- d) neviem

Graf č. 3: Vyhodnotenie otázky číslo 2

Zdroj: Vlastné spracovanie

Pre bežného človeka, je zložené úrokovanie pomerne komplikovanou záležitosťou a orientuje sa v ňom len málo ľudí. V zadaní otázky nie je explicitne napísané či ide o jednoduché alebo zložené úročenie. Pri oboch typoch však dostaneme rovnakú odpoveď a to že úročená suma bude vyššia ako 10 200 EUR. To malo za následok, že výsledky odpovedí sú veľmi pozitívne. Správnu odpoveď vedelo až 83,66% odpovedajúcich. Rozdiely sú na nižšej úrovni ako pri iných otázkach. Pripisujeme ich najmä matematickým schopnostiam respondentov. Matematické zameranie sa vyskytuje všeobecne vo väčšej miere pri mužskom pokolení (takmer 90% správnych odpovedí) a u študentov ekonomických odborov (tiež takmer 90%).

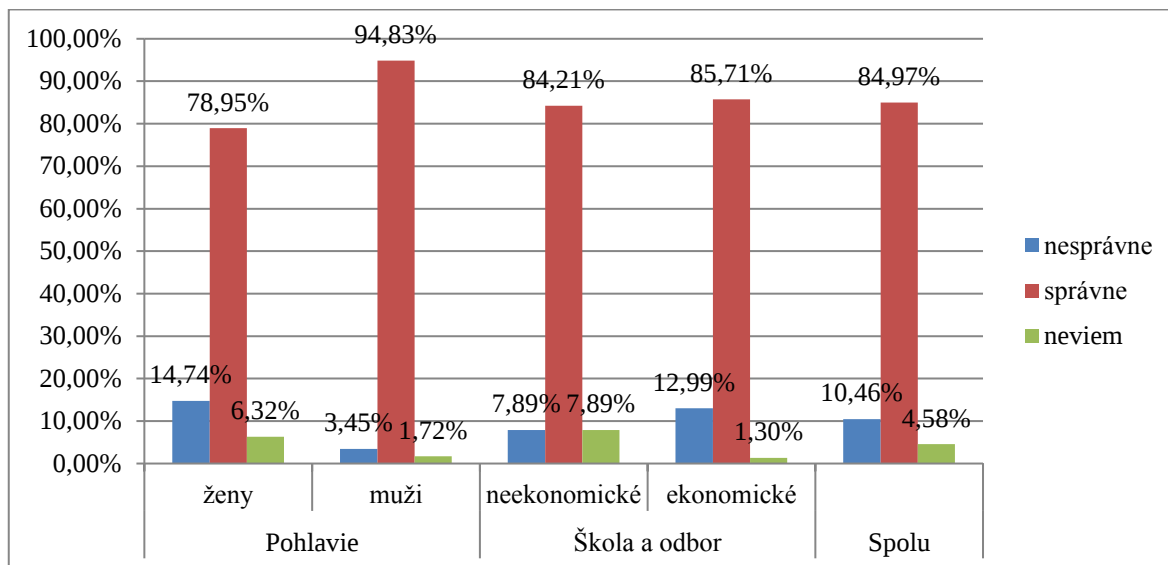
Otázka číslo 3:

Uloženie peňazí do jednej investície zvyčajne prináša bezpečnejší výnos ako uloženie peňazí do viacerých investícií. Je tento výrok, podľa vás nesprávny alebo správny?

- a) pokladám ho za nesprávny
- b) pokladám ho za správny

c) neviem

Graf č. 4: Vyhodnotenie otázky číslo 3

Zdroj: Vlastné spracovanie

Diverzifikáciu môžeme považovať za jednoduchú investičnú stratégiu, ktorá znižuje možné riziká. Jej efektivita stúpa s klesajúcou koreláciou daných investícií. Diverzifikácia je jedným zo základných pravidiel investičného správania.

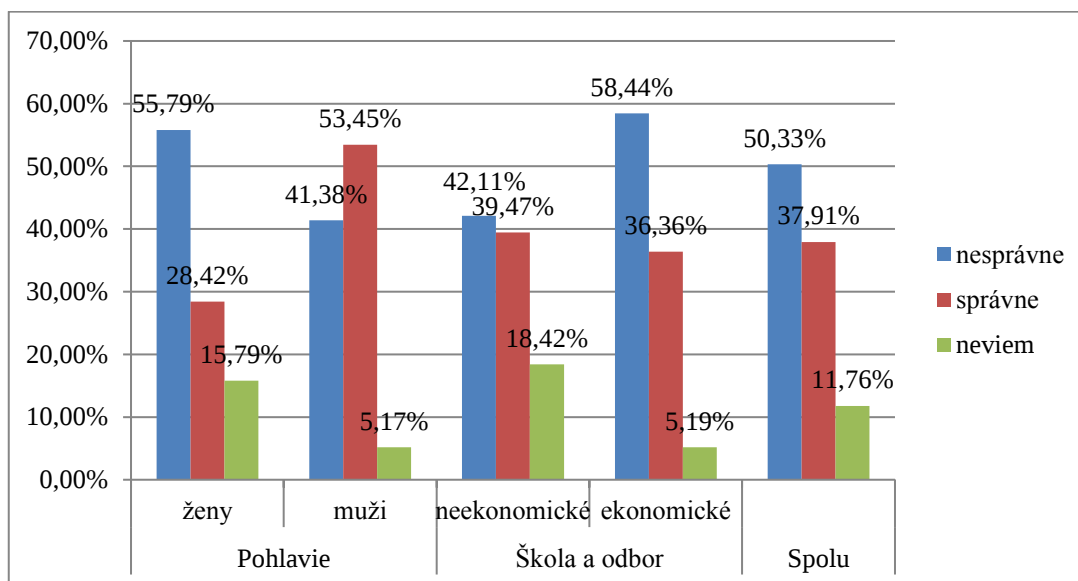
Vidíme, že táto otázka respondentom nerobila problémy a dosiahlo sa v nej najviac správnych odpovedí. V našej spoločnosti je zaužívané porekadlo: „nedávaj všetky vajíčka do jedného košíka.“ Diverzifikácia je vecou využívanou v bežnom živote a to nám dokazujú porovnateľné výsledky študentov rozdelených podľa zamerania (obidve skupiny približne 85%). Veľmi pekný výsledok dosiahli muži, ktorí majú tendenciu spravovať rodinné financie a viac sa zaujímať o financie aj všeobecne. Dosiahli takmer 95%-nú úspešnosť.

Otázka číslo 4:

Do banky si môžete vložiť 3 000 EUR na obdobie 10 rokov. Ktorú z možností by ste si vybrali?

- a) zvolil by si ponuku 1: vstupný poplatok 0,3%; priemerný výnos za 1 rok 3,0%; výstupný poplatok 0,5%;
- b) zvolil by si ponuku 2: vstupný poplatok 1,0%; priemerný výnos za 1 rok 3,3%; výstupný poplatok 1,0%;
- c) Nevie

Graf č. 5: Vyhodnotenie otázky číslo 4

Zdroj: Vlastné spracovanie

Táto otázka sa tiež venuje zloženému úročeniu, ale je komplexnejšia, a teda pre odpovedajúcich náročnejšia. Predpokladáme, že respondenti sa nedopracovali k presnému výsledku, pretože bez kalkulačky by mali problém aj zdatní matematici. V tejto úlohe išlo skôr o princíp. Tým je najdôležitejší faktor, ktorým je pri dlhodobom investovaní a obzvlášť pri zloženom úročení, úrok. To znamená, že aj nepatrné zvýšenie (v našom prípade o 0,3%) pri konečnej hodnote peňazí (future value) silno zaváži. Lenže výsledkom je takmer polovica nesprávnych odpovedí. Študenti priradili vyššiu váhu vstupným a výstupným poplatkom, ktoré sú prirodzene relevantné, ale pri dlhodobom investovaní sú podriadené úroku.

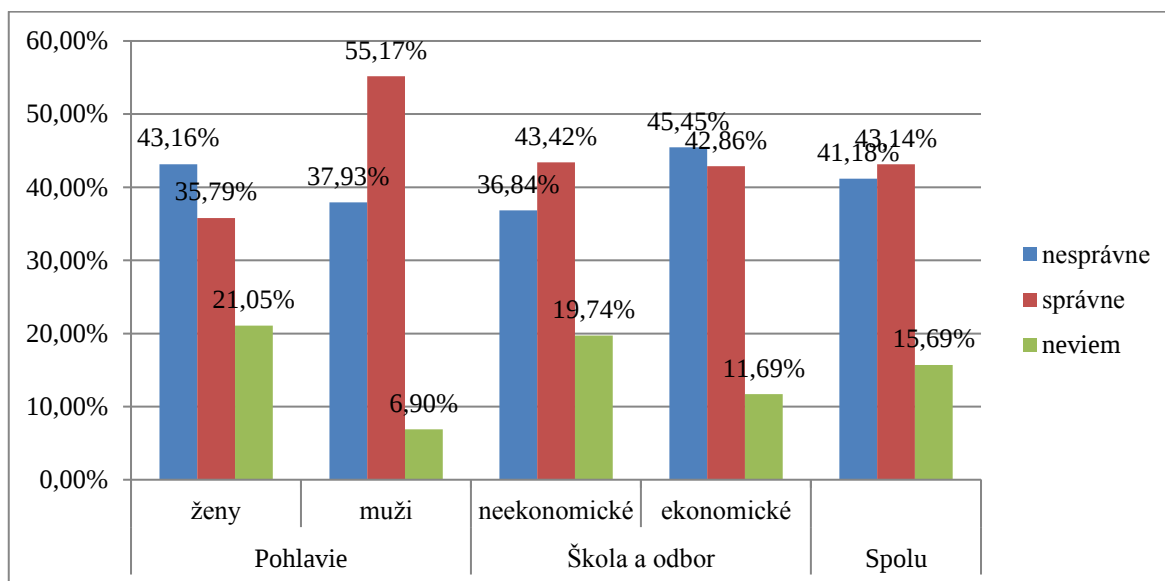
Táto otázka bola najproblematickejšou a respondenti dosiahli iba 38% správnych odpovedí. Najviac problémov to narobilo ženám, ktoré mali iba 28% úspešnosť a až 16% si netrúfalo odpovedať. Zarážajúci je výsledok nesprávnych odpovedí študentov ekonomických odborov. Tí dosiahli cez 58% nesprávnych odpovedí.

Otázka číslo 5:

Ak vám banka povolí hypotéku vo výške 60 000 EUR, pričom mesačné splátky pri lehote 15 rokov budú väčšie ako pri lehote 30 rokov, tak celkový úrok počas 15-ročnej hypotéky bude....

- a) vyšší ako pri hypotéke na 30 rokov
- b) úplne rovnaký ako pri hypotéke na 30 rokov
- c) nižší ako pri hypotéke na 30 rokov
- d) neviem

Graf č. 6: Vyhodnotenie otázky číslo 5

Zdroj: Vlastné spracovanie

Keďže medzi základné ľudské potreby patrí potreba dôstojného bývania. Na rozdiel od vyspelých západných krajín je v Slovenskej republike bývanie v podnájme menej rozšírené. Oveľa častejší je prípad kúpy nehnuteľnosti na hypotekárny úver. To je dôvodom, prečo je hypotéka u nás jedným z najrozšírenejších finančných produktov. Ďalším dôvodom sú v súčasnosti výhodné ponuky bánk s nízkymi úrokmi a pomerne dlhou fixáciou. Tak či onak, keďže je tento produkt rozšírený, mali by sa v ňom spotrebitelia dobre orientovať. Je logické, že čím dlhšie obdobie hypotéku splácame, tým viac na úrokoch banke musíme zaplatiť, pretože banka sa svojich prostriedkov musí vzdať na dlhšiu dobu.

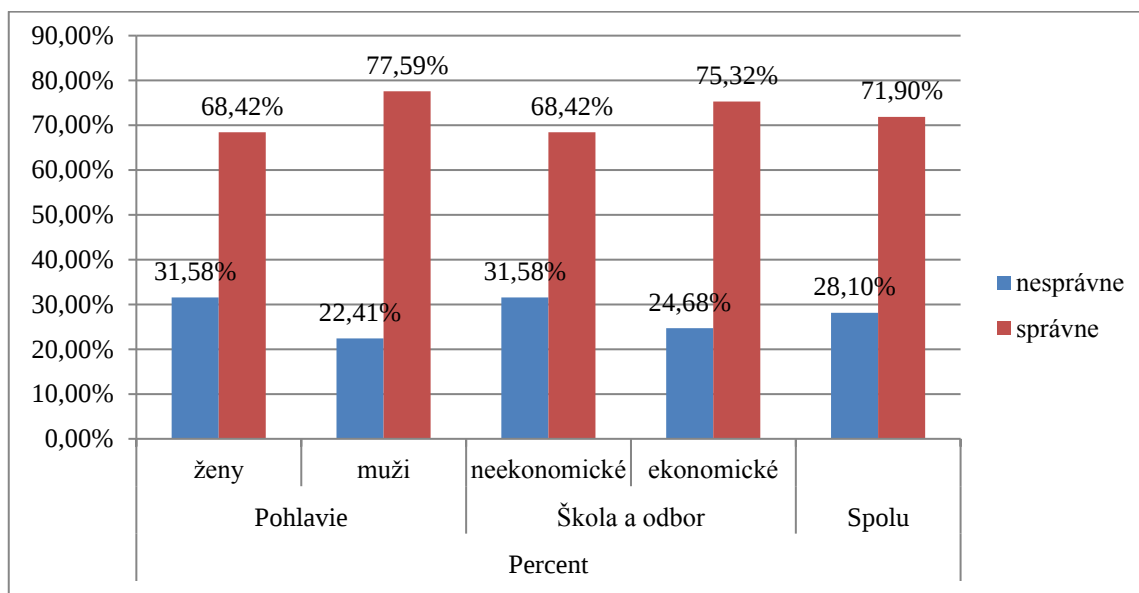
Bola to jedna z ťažších otázok, na čo upozorňuje 43% správnych odpovedí a takmer 16% respondentov, ktorí nechceli na danú otázku odpovedať. Najviac sa darilo mužom – 55% správnych odpovedí. Ženy mali opäť problém – 36% správnych odpovedí a 21% odpovedí „neviem“. Rozdiel medzi odbormi bol v správnych odpovediach nízky, ale vidíme, že študenti ekonomických odborov boli menej opatrní a v konečnom dôsledku dosiahli viac nesprávnych odpovedí.

Otázka číslo 6:

Nasledujúce investície prosím zoradíte od najmenej rizikovej po najviac rizikovú: akcia, terminovaný vklad, dlhopis.

- a) správna odpoveď (terminovaný vklad, dlhopis, akcia)
- b) nesprávna odpoveď (akákoľvek iná)

Graf č. 7: Vyhodnotenie otázky číslo 6

Zdroj: Vlastné spracovanie

Hovorí sa, že nulové riziko pri investícií neexistuje, ale pri bankovom vklade sa blíži k nule. V Slovenskej republike sú banky vo vynikajúcej kondícii, za čo vďačíme ich ozdraveniu. Rovnako dôležitá je ochranná ruka štátu. Máme vytvorený fond ochrany vkladov, do ktorého sú povinné prispievať všetky banky a v prípade núdze vyplatia klientom problémovej banky ich vklady až do výšky 100 tisíc €. Za bezpečné cenné papiere označujeme i dlhopisy. Sú to cenné papiere emitované štátom. V histórii sú ale známe prípady, keď mal štát problémy svoje dlhy splácať, ba dokonca ich museli veritelia štátom sčasti odpustiť. Takáto situácia sa stala v Rusku, štátoch Latinskej Ameriky, alebo najnovšie Grécku. Najrizikovejšie sú investície na akciovom trhu. Akcia je cenný papier emitovaný súkromnou spoločnosťou, ktorá sa môže kedykoľvek dostať do existenčných problémov a skrachovať. Zároveň však investori za ochotu podstúpiť vyššie riziko môžu očakávať nadštandardný výnos.

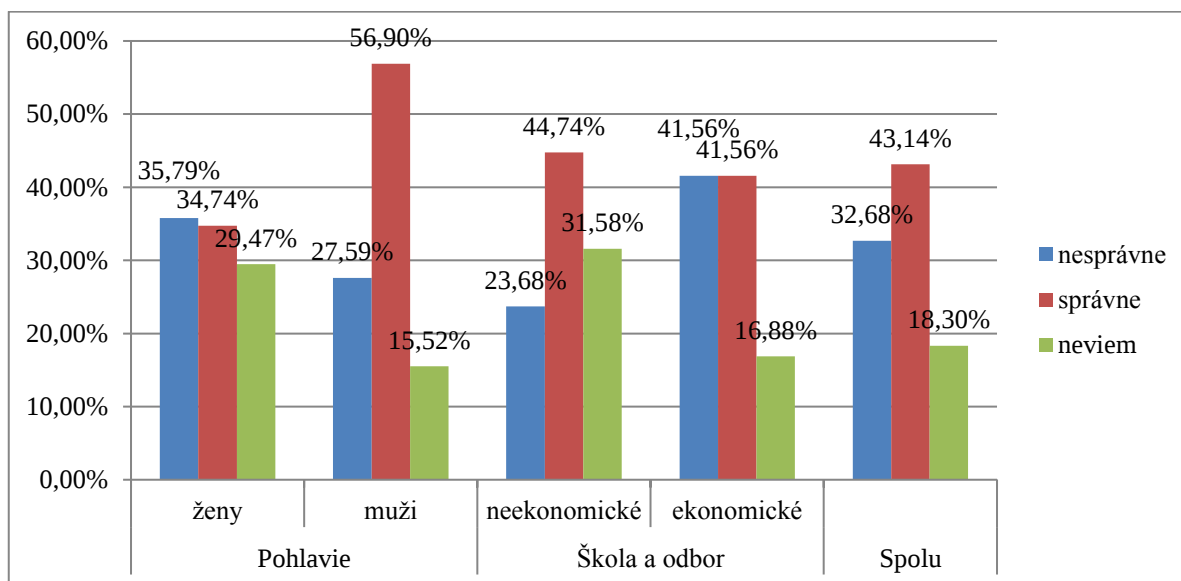
Správne poradie v dotazníku uviedlo 72% respondentov. Rozdiely medzi pohlaviami sa v tejto otázke prejavili len v malej miere. Viac sa darilo mužom (78%) a študentom ekonomicky zameraným odborom (75%).

Otázka číslo 7:

Povedzme, že každý mesiac vkladáte do podielového fondu 50 EUR. Ktorá z možností by viac znížila hodnotu vašej investície?

- a) pokles hodnoty fondu o 20% po prvom roku sporenia ak hodnota fondu po uplynutí prvého roka klesne o 20 %
- b) pokles hodnoty fondu o 10% po dvadsiatom roku sporenia ak hodnota fondu po uplynutí 10 rokov klesne o 10 %

Graf č. 8: Vyhodnotenie otázky číslo 7

Zdroj: Vlastné spracovanie

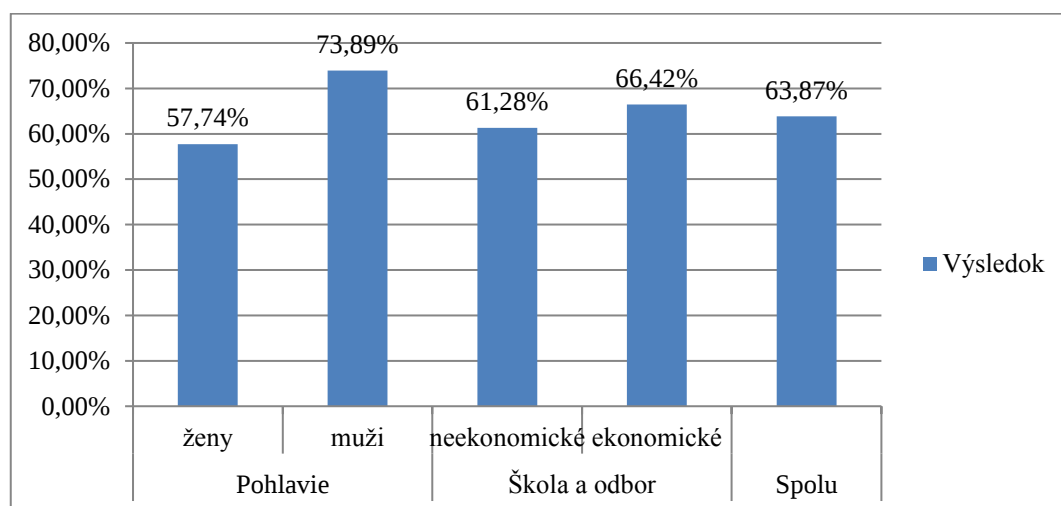
Opäť je to otázka zameraná na základné princípy fungovania a investovania na finančných trhoch. Korekcia trhu pred koncom obdobia splatnosti je citeľnejšia ako na začiatku investície.

Otázku správne zodpovedalo len 43% odpovedajúcich. Vysoký rozdiel sme zaznamenali medzi pohlaviami. Ženy boli opäť opatrnejšie a takmer 30% na otázku radšej neodpovedalo. Muži dosiahli 57%-nú úspešnosť, čo je o viac ako 20% oproti ženám. Zaujímavý je nižší podiel správnych odpovedí u študentov ekonomických odborov (41% správnych odpovedí).

Porovnanie

Pre celkové hodnotenie vytvoríme tzv. index finančnej gramotnosti. Je to jednoducho súčet správnych odpovedí, pričom maximálny možný počet dosiahnutých bodov je sedem (správne zodpovedanie všetkých siedmich otázok). Ten sa podarilo dosiahnuť 15 respondentom. Pre porovnanie, ani jednu správnu odpoveď zaznamenali 3 dopytovatí. Priemerné dosiahnuté skóre v našom výskume vysokoškolákov je na úrovni 64%. Táto hodnota je porovnateľná s hodnotami už spomínaných výskumov. Tak ako sme predpokladali, väčšiu úspešnosť dosiahli muži (74%). Ako sme spomínali v predošlom texte, muži sú viac zaangažovaní, všeobecne majú lepšie matematické schopnosti a majú tendenciu spravovať rodinné financie. Celkovo sa o financie a ekonomiku zaujímajú vo väčšej miere ako ženy, ktoré dosiahli 57,74% úspešnosť. Naša hypotéza, že lepšie výsledky dosiahnu študenti ekonomických odborov sa síce potvrdila, ale len v malej miere. Rozdiel bol iba 5 percentný.

Graf č. 9: Vyhodnotenie finančnej gramotnosti jednotlivých skupín

Zdroj: Vlastné spracovanie

V tabuľke číslo jedna vidíme porovnanie s ostatnými krajinami, najmä Slovenskou republikou. Stav finančnej gramotnosti na reprezentatívnej vzorke obyvateľstva vykonala Slovenská akadémia vied. Porovnanie je rozdelené podľa jednotlivých okruhov otázok.

Tabuľka 1: Porovnanie finančnej gramotnosti krajín (percentuálne vyjadrenie úspešnosti jednotlivých otázok)

Premenná/krajina	SK	USA	NT	IT	DE	SE	RU	Náš výskum
inflácia	70,1	64	82,6	40	78,4	59,5	50,8	82,35
zložené úrokovanie	59,3	65	90,8	59,3	82,4	35,2	36,3	60,76
fungovanie hypotéky	54,6	70	x	x	x	x	x	43,14
rizikovosť aktív	58,4	x	60,2	x	x	x	x	70,9
kurzové riziká	59,3	x	x	x	x	x	x	x
dlhodobé investovanie	57,9	x	x	x	x	x	x	43,14

Zdroj: BALÁŽ, V.: *Pocitovaná a skutočná finančná gramotnosť*. In Ekonomický časopis 681-697 · January 2012

Pokračovanie